

LE MUSÉON

REVUE D'ÉTUDES ORIENTALES

FONDÉ EN 1881 PAR CH. DE HARLEZ

SUBVENTIONNÉ PAR LA FONDATION UNIVERSITAIRE

TOME XLVIII

de la collection complète

Avec 6 planches hors texte

RÉDACTION :
2, RUE DE L'ÉCLUSE
LOUVAIN

ADMINISTRATION :
7, MONT St ANTOINE
LOUVAIN

1935

père bū F'is »; des.: واقسم عليه اقسام عظيمة وان ابي رشم عليه « et il l'exorcisa par de puissants exorcismes et mon père traça sur lui le signe ».

Un ms. renfermant le récit des miracles opérés par abū F'is est décrit par G. GRAF, *Catalogue*, p. 265 (n° 712°).

Lefort, arabe n° A 15.

XVIIIe siècle ?; papier; 222 × 162, 165 × 115; 2 feuillets (sans pagination); 9/10 lignes. Écriture grande, très régulière; monochrome.

Invocations liturgiques (fragment).

Inc. fol. 1: يا ملكنا اقبل طلبة عيدك « o notre roi accueille la prière de tes serviteurs »; des.: وبارك فيه وفي زرعه انت « et qui as béni lui et sa postérité; toi »; chacune de ces invocations se termine par la prière « Seigneur, écoute nous et aie pitié de nous, kē ». Sur fol. 2 r°, deux notes de lecteurs; fol. 2 v° est blanc.

ARN. VAN LANTSCHOOT.

NOTE SUR L'HOMÉLIE DE SÉVÉRIEN DE GABALA

In illud: Pater, transeat a me calix iste (Matth., xxvi, 39).

M. Zellinger a publié dans ses *Studien zu Severian von Gabala*¹ une homélie de cet auteur *In illud: Pater transeat a me calix iste* (MATTH., XXVI, 39) restée jusqu'alors inédite dans son texte original². Le seul manuscrit qu'il ait eu à sa disposition, le *Berolinensis Philipp. 1438*, s. xvii, fol. 113-122^v, ne contient malheureusement que les deux derniers tiers de la pièce. Au cours de recherches sur les Spuria de saint Jean Chrysostome, nous avons retrouvé dans un homiliaire de la Bibliothèque synodale de Moscou, le *Mosq. 216* (129/cxxx), fol. 276^v-295^v, un autre témoin, beaucoup plus ancien, et complet cette fois, de la même homélie³. Le texte s'y présente en deux colonnes de 29 lignes chacune et d'une écriture très régulière et lisible, qui nous paraît être du Xe siècle⁴. Les fautes y sont rares⁵ et le nouveau témoin apportera à la partie déjà éditée par M. Zellinger quelques bonnes corrections. Son importance est d'autant

¹ Münster, 1926 (= *Münsterische Beiträge zur Theologie*, Heft 8). L'édition en question, p. 9-21.

² L'homélie existe en version arménienne. Elle fut éditée en cette langue et avec traduction latine par AUGIER J.-B., *Severiani sive Seberiani Gabalorum episcopi Emesensis homiliae*... Venise, 1827. P. 337-371.

³ Description de cet homiliaire dans VLADIMIR, *Description systématique des mss. de la Bibliothèque synodale de Moscou* (en russe). Moscou, 1894. P. 267ss.

⁴ Vladimir le fait remonter au IXe siècle. En ce cas comme en d'autres, il nous paraît céder à la tendance d'antidater les pièces qu'il décrit.

⁵ Nous faisons abstraction ici, et, à moins qu'il n'y ait quelque utilité pour la détermination du sens, nous ne tiendrons pas compte dans l'apparat critique de l'édition, des commutations de voyelles ou diphtongues ei, n, i, ω, o, etc.

plus grande qu'il constitue fort probablement le seul exemplaire complet qui existe encore de cette homélie⁹.

L'attribution à Sévérien de Gabala, garantie par la version arménienne et différentes citations⁷ ne peut faire de doute, malgré l'inscription du *Mosq. 216*: τοῦ αὐτοῦ (scl. Ἰωάννου Χρυσοστόμου). Il n'est pas douteux non plus, comme le faisait déjà remarquer M. Zellinger⁸, que l'homélie ait été prononcée dans une grande ville (Antioche?) en présence de l'évêque (métropolitain, d'après M. Zellinger, *op. cit.*, p. 22) et d'un auditoire si compact qu'on se sentait à l'étroit (Cfr § 3: compliments à l'évêque: Ποταμὸς γὰρ ὢν τοσοῦτος καὶ τοσαύτην ἀρδεύων ἐκκλησίαν καὶ εὐφραίνων τηλικαύτην πόλιν τοῦ θεοῦ et § 6: Καὶ παρορμῆ πρὸς τὴν ἀκρόασιν ἅπαντας, καλῶς λέγων ὁ Ἡσαΐας· Μάθετε ἀκούειν στενοχωρούμενοι (Is., xxviii, 19 [20]). Καλῶς εἶπεν μὲν ἐκεῖνος, καλῶς δὲ ὑπηκούσατε πάντες ὑμεῖς, σώματι μὲν στενοχωρούμενοι, πνεύματι δὲ ἀνιέμενοι).

La teneur de l'homélie étant déjà connue par la version arménienne et, pour les non-initiés, par sa traduction latine faite sur l'arménien par Aucher, nous n'aurons donc pas à nous attarder sur ce point. On lira les quelques pages aujourd'hui publiées non pas tant dans l'espoir d'y rencontrer une doctrine théologique profonde⁹ que de se rendre compte, par la lecture du texte ori-

⁹ Mgr Ehrhard nous assure n'en avoir rencontré aucun autre exemplaire au cours de son dépouillement (moralement exhaustif) des homiliaires et lectionnaires grecs.

⁷ Cf. ZELLINGER, *op. cit.*, p. 21-22. A ces témoignages il faut ajouter ceux du florilège arménien intitulé *Sceau de la foi*. Cfr LEBON Jos., *Les citations patristiques grecques du « Sceau de la foi »*, dans *R H E*, t. 25, 1929, p. 5-32, en particulier, p. 28 (dix citations de notre homélie).

⁸ ZELLINGER, *op. cit.*, p. 22.

⁹ Le seul passage qui présente quelque intérêt au point de vue théologique est celui qui se rapporte à l'inspiration des prophètes de l'Ancien Testament (§ 3): « Καλῶς Ἡσαΐας οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ καλῶς σὺ διὰ Ἡσαΐου καὶ διὰ πάντων τῶν προφητῶν ὥστε μαρτυρεῖ καὶ ὁ μακάριος Ζαχαρίας λέγων· « Καθὼς ἐλάλη-

ginal lui-même, de cette aisance oratoire et verbeuse, allant parfois jusqu'à la faconde et la puérilité, qui caractérise fréquemment les orateurs sacrés de cette époque¹⁰.

(F. 276^v) Τοῦ αὐτοῦ¹ ὁμιλία περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ εἰρημένου· ὅστις ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύσεται μεσονυκτίου πρὸς αὐτόν², καὶ περὶ τοῦ· πᾶτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον³, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης.

1. Ὅτε ἡμῖν, ἀδελφοί, ὁ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκηρύττετο νόμος, ὅτε περὶ τῆς φιλοπρωχίας καὶ φιλοζενίας ἐγυμνάζετο λόγος, ἰδὼν εἶδον πάντων ὑμῶν τὸν πόθον, καὶ ἐπήνεσα τὸν ζῆλον καὶ ἐμακάρισα τὴν προθυμίαν. Οἶα γὰρ τις γῆ διψῶσα, τὸν οὐράνιον ἠρπάζετε λόγον, τοῦτο εἰδότες ὅτι ὅπερ ἐστὶν ὄμβρος τῇ γῆ, τοῦτο τῇ ψυχῇ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ ὥσπερ ἐκείνην ὁ ὄμβρος κινεῖ πρὸς τὰ βλαστήματα, οὕτως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος τὰς ψυχὰς διεγείρει πρὸς τὸ καρποφορεῖν τῆς ἐνθέου φιλοσοφίας τὸν καρπὸν. Ὅθεν, οἶμαι, καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἐπιμαρτυρῶν τῇ εὐθαλεῖ καὶ γονίμῳ δυνάμει τῆς θείας διδασκαλίας ἔλεγεν δι' αὐτῆς ἀγίας ἐκείνης καὶ μεγάλης ῥόδης· « Προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς τὸ ἀπόφθεγμα μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου⁴ ». Καὶ ἵνα μὴ ἑαυτῷ δόξη τὴν αὐθεντίαν ἐπιγράφειν τῆς τοσαύτης θεολογίας ἐπήγαγεν εὐθέως· « Ὅτι ὄνομα Κυρίου ἐκάλεσα⁵ ».

σεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων προφητῶν ἐξ αἰῶνος » (ZACH., viii, 9). Οὐ γὰρ ἦν τῶν προφητῶν τὰ ῥήματα ἀλλὰ τοῦ πνεύματος ἡ ἐνέργεια. Ὅσπερ γὰρ κάλαμος οὐκ ἂν θέλει γράφει ἀλλὰ κελεύεται ὑπὸ τῆς χειρός, οὕτως ἡ τῶν προφητῶν γλῶσσα οὐκ ἂν βούλεται φθέγγεται, ἀλλὰ κελεύεται παρὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐθεντίας διατασσομένη. Διὰ τοῦτο καλῶς, οἶμαι, καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ βοᾷ· « Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὄξυγράφου » (Ps. XLIV [XLV], 1).

¹⁰ Un seul exemple (§ 8): « Καίνην γὰρ τινα καὶ ζένην ἐν ὑμῖν μέθην εὐρίσκω, μέθην, οὐ λήθην γεννώσαν, ἀλλὰ μνήμην ἐγειρούσαν, καίτοι μέθης ἔργον ἴσμεν ἅπαντες τὴν μνήμην ἀφανίζειν καὶ λήθην ἀντεισάγειν ».

¹ Τοῦ αὐτοῦ scl. Χρυσοστόμου.

² Lc., xi, 5 sq.

³ Mt., xxvi, 39.

⁴ Deut., xxxii, 2.

⁵ Deut., xxxii, 3.

2. Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀ(φ. 276^v)δελφοί, ὅτι οὐ περὶ λέξιν ἐπτόησθε, ἀλλὰ τὰ κάλλη τῶν νοημάτων ἀρπάζετε καὶ κατὰ τὴν σοφὴν μέλισσαν εἰσιόντες εἰς τὸν ἀκήρατον τουτονί καὶ πνευματικὸν τῶν ἁγίων Γραφῶν λειμῶνα καὶ ἀπαντιζόμενοι τὰ κάλλη τῆς εὐσεβείας ἕκαστος ἐν τῷ κρουπῷ τῆς ψυχῆς ἐργαστηρίῳ κηροπλαστεῖ τὰ θεῖα λόγια. Ὡσπερ γὰρ τὸ μέλι καὶ τὸ κηρίον τὴν μὲν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ἄνθεσιν ἔχει, τὴν δὲ χρῆσιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἐν ταῖς τῶν μελισσῶν φιλοπονίαις, οὕτως, οἶμαι, καὶ ταύτης εὐσεβείας τὰ μὲν ἄνθη καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς παρὰ τῆς θεῖας Γραφῆς, ἡ δὲ τῆς θείας εὐσεβείας ἀπόλαυσις παρὰ ταῖς τῶν ἐναρέτων φιλοπονίαις. Ταῦτα παρ' ἐαυτῷ κηροπλαστήσας τὰ θεῖα λόγια καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ καὶ τῆς πείρας διδασκάλῳ χρησάμενος, ὅσον ἀγαθὸν ἢ εὐσέβεια ὧδ' ἐπιψάλλων⁶ ἔβόα· « Ὡς γλυκεῖα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου⁷ ».

3. Ἄλλ' οὐ τοσοῦτον ὑμῶν ἐπαινῶ τὴν προθυμίαν ὅσον τοῦ πατρὸς θαυμάζω τὴν ἀφθονίαν τῆς ἀγάπης, θεῖα κομῶσαν σοφία καὶ οὐρανίῳ χάριτι στίλβουσαν. Ποταμὸς γὰρ ὢν τοσοῦτος καὶ τοσαύτην ἀρδεύων ἐκκλησίαν καὶ εὐφραίνων τηλικαύτην πόλιν τοῦ Θεοῦ (« Τοῦ γὰρ πο (φ. 277^r) ταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ⁸ »), καθαρὰ καὶ διειδητὰ τὰ νάματα βρύων, τὰς λιβάδας ἀποδέχεται τῶν ἡμετέρων λόγων· καὶ νεφέλη τοσαύτη οὐρανίῳις ὄμβροις κομῶσα οὐκ ἀποσεύεται τὴν ψεκάδα τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἀλλ' ἐπαινεῖ μεθ' ὑμῶν ὁ πρὸ ὑμῶν χορηγῶν διὰ τῆς πρεσβείας τῷ λέγοντι τὰ λεγόμενα, καὶ ἐπαινεῖ τὰ ἴδια ὡς ζένα. Μιμεῖται γὰρ τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Χριστόν· ὅς, διὰ πάντων τῶν προφητῶν φθεγγόμενος, ἐπαινεῖ τὰ παρὰ τῶν προφητῶν κηρυττόμενα. Αὐτὸς ἐφθέγγατο διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, αὐτὸς ἐνήχησε τοῦ πνεύματος τὴν εὐεργεσίαν, καὶ αὐτὸς ἀποδέχεται τὰ παρ' ἐκείνου, λέγων τοῖς Ἰουδαίοις· « Ὑποκριταί, καλῶς εἶπεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας⁹ ». Καλῶς Ἡσαΐας οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ καλῶς σὺ διὰ Ἡσαΐου καὶ διὰ πάντων τῶν προφητῶν· ὥστε μαρτυρεῖ καὶ ὁ μακάριος Ζαχαρίας λέγων· « Καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων προφητῶν ἐξ αἰῶνος¹⁰ ». Οὐ γὰρ ἦν τῶν προφητῶν τὰ ῥήματα ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος ἢ ἐνέργεια. Ὡσπερ γὰρ κάλαμος οὐχ ἂν θέλει γράφει ἀλλὰ κελεύεται ὑπὸ τῆς χειρός, οὕτως ἡ

⁶ ὧδεπιψάλλων cod.⁷ Ps., cxviii [cxix], 103.⁸ Ps., xlv [xlv], 5.⁹ Mt., xv, 7.¹⁰ Zach., viii, 9.

τῶν προφητῶν γλώσσα οὐχ ἂν βούλεται φθέγγεται, ἀλλὰ κελεύεται παρὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐθεντίας διατασσομένη. Διὰ τοῦτο καλῶς, οἶμαι, καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ βοᾷ· (φ. 277^v) « Ἡ γλώσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου¹¹ ». Ὁ τοίνυν θαυμάσιος οὗτος πατήρ, διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ προσευχῶν χαριζόμενος ἡμῖν τοῦ λόγου τὴν ἀφθονίαν, ἂν προσευχόμενος χορηγεῖ, ταῦτα ἀκούων ἐπαινεῖ. Ἐπεὶ οὖν τοσοῦτον καὶ τηλικούτον ἔχομεν πατέρα καὶ πανηγυριάρχην ἄριστον, οὐ νόμῳ κρίνοντα ἀλλὰ ἀγάπῃ βραβεύοντα, φέρε, ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ προσευχαῖς πτερωθέντες, πρὸς τὸ ὕψος τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς μετεωρίσωμεν τὴν διάνοιαν. Οὐχ ἵνα τῆς ἀξίας ἐκίκωμεθα· οὐδὲν γὰρ φθάνει τοῦ Μονογενοῦς τὴν ἀξίαν, οὐ λόγου πλάτος, οὐ διανοίας βάθος (ὑπερέχει γὰρ πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ἔννοιαν). Καὶ τοῦτο αἰνισσόμενος ὁ Δαυὶδ φησιν· « Ποσοελεύεται ἄνθρωπος καὶ καρδίᾳ βαθεῖα, καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός¹² ». Ὅσον γὰρ ἕαν τις βαθύνη τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις, ὑψηλοτέραν εὕρισκει τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν.

4. Εἶπωμεν τοίνυν τοῦ Μονογενοῦς τὴν ἀγαθότητα ἐκ τῶν ἀρτίως ὑπανεγνωσμένων. Κέχρηται παραβολαῖς ἡ Πηγὴ τῆς σοφίας, κέχρηται παραβολαῖς ὁ διὰ τοῦ Δαυὶδ λέγων· « Ἀνοιξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου¹³ », καὶ ὑποτίθεται εἰκόνα τινά, πολλῆς μὲν (φ. 278^r) δυνάμειος γέμουσαν, δοκοῦσαν δὲ ὅσον ἀπὸ τῆς λέξεως ἀνόμοιον εἶναι τῇ ἑαυτοῦ ἀγαθότητι. « Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν », φησὶν, « ἔξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσουκτίου καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μοι ἐξ ὁδοῦ παρεγένετο καὶ τί αὐτῷ παραθῶ οὐκ ἔχω. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει· Ἡ θύρα κέκλεισται, τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ κοίτῃ· μὴ μοι κόπους πάρεχε· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναι¹⁴ ». Εἶτα τί ἐπάγει; « Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Εἰ καὶ διὰ τὴν φιλίαν οὐ δώσει αὐτῷ, διὰ γε τὴν ἀναιδέϊαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὑπὲρ ὃ θέλει. Καὶ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν¹⁵ ». Ποῖαν ὁμοιότητα φέρει πρὸς τὴν ἀφθονίαν τοῦ χορηγεῖν ἢ παραβολή; Ὁ μὲν γὰρ ἄπνους¹⁶ τὴν φύσιν, ὁ δὲ ἐν τῇ κοίτῃ κατακέεται¹⁷· καὶ ὁ μὲν ὄκνῳ οὐ κατέχεται, ὁ δὲ ὄκνῳ καὶ ὕπνῳ δουλεύει. Τί οὖν βούλεται τὸ ἄνισον τῆς παραβολῆς; Ἐλήγαγεν γὰρ·

¹¹ Ps., xlv [xlv], 1. ¹² Ps., lxxviii [lxxviii], 2.¹³ Lc., xi, 5-7.¹⁴ Lc., xi, 8-9.¹⁵ ὕπνος cod. sed lege ἄπνους sec. armen. versionem.¹⁷ κατακέεται cum λ expuncto.

« Καὶ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε », καθὼς ἐκεῖνος ἤτησεν τὸν καθεύδοντα. Μὴ γὰρ σὺ καθεύδεις; Οὐκ ἄπνουν ἔχεις τὴν φύσιν; Οὐ περὶ σοῦ βοῶσιν οἱ προφήται· « Ἴδού, οὐ νυστάζει οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ ¹⁸ ». Τί οὖν βούλεται τὸ ἀνίσον τῆς παραβολῆς; (f. 278^v) Πέφυκεν ὁ λόγος αἰ τοῦ σωτῆρος καὶ διὰ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια παριστάν, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία δεικνύουσι. Τοῦτο ποιεῖ καὶ δι' ἐτέρας παραβολῆς. Ποτὲ γοῦν παραστήσαι βουλευθεὶς ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν παρ' αὐτοῦ βρούσαν ἀγαθότητα, τὴν ἀφθονον χάριν καὶ μηδέποτε δαπανωμένην εὐεργεσίαν, τοιαύτην παρήγαγεν εἰκόνα οἷαν καὶ νῦν ἀκηκόαμεν. Ἄλλ' αὕτη πρῶτον ἐξετάσθω καὶ τί βούλεται δεικνύουσι δηλοῦσθω ¹⁹. Ἡ μὲν γὰρ εἰκὼν ἀνόμοιος. Ὁ δὲ σωτὴρ ἐκεῖνο βούλεται λέγειν ὅτι εἰ τὸν ὑπὸ δουλεύοντα, εἰ τὸν ὄκνη κατεχόμενον, εἰ τὸν θύρα κλεισθέντα ἠγειρεν ἢ παραμονὴ τοῦ προσεδρεύσαντος καὶ τῆ εὐπορίας τὸν ὄκνον νικήσασα, τὴν αὐλον φύσιν, τὸν Θεὸν λέγω, τὸν ὄκνη μὴ κατεχόμενον, τὸν ὑπὸ μὴ δουλεύοντα, οὐκ ἐγερεῖ ἢ παραμονὴ τῶν προσεδρευόντων ἐν ἀληθείᾳ; Καὶ τίς ὁ ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ μαχόμενος; Ἴνα δὲ μάθης ἀκριβῶς πῶς ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἔδειξεν, μικρὸν ὑπερβάς, τῇ αὐτῇ ἐχρήσατο πάλιν εἰκόνα, τῇ διὰ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον δεικνυοῦσιν· « Τίνα γὰρ ἐξ ὑμῶν αἰτήσας », φησὶν, « ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον δώσει αὐτῷ; ἢ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν; (f. 279^r) ἢ φόν, μὴ ἀντὶ φῶς σκορπίον ²⁰ »; Εἶτα ἐκ παραθέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου τὸ κρεῖττον ὑποθέμενός φησιν· « Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν ²¹ »; Ὁρᾶς πῶς ἐκ παραθέσεως τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον ἔδειξεν;

5. Τοιαύτη κέχρηται καὶ ἀλλαγῶ τῇ παραβολῇ, καθὼς ἔφθην εἰπὼν. Τίς δὲ αὕτη καὶ τίνα δύναμιν ἔχει, καλὸν οἶμαι καὶ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. « Κριτῆς », φησὶν, « τίς ἦν ἐν τῇ πόλει, τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἀνθρώπον μὴ ἐντροπόμενος. Χήρα τούτῳ παρηνώχλει ²² » ἐπιμένουσα, καὶ πλέον ἦνυεν οὐδέν. Ἡ γὰρ ἀθεία καὶ ἡ ἀποτομία οὐκ ἐδυσωπεῖτο τῇ ἰκεσίᾳ. Ἄλλ' ὅμως ἐνίκησεν ἢ παραμονὴ τὴν

¹⁸ Ps., cxx [cxxi], 4.

¹⁹ δηλοῦτο cod.; versio armena: « sed primum id examinetur quid ostendere velit. Notum esto » videtur erronea.

²⁰ Lc., xi, 11-12.

²¹ Lc., xi, 13.

²² Lc., xviii, 2-3.

ἀνήμερον αὐστηρότητα· « Καὶ φησιν πρὸς ἑαυτὸν ὁ κριτῆς ἐκεῖνος τῆς ἀδικίας· Εἰ καὶ Θεὸν μὴ φοβοῦμαι καὶ ἀνθρώπους μὴ αἰσχύνομαι, ἀλλὰ γε, διὰ τὸ παρέχειν μοι αὐτὴν ^{23a} κόπους, οὐ μὴ ἐκδικήσω αὐτὴν ²³ ». Ταῦτα ἢ παραβολή. Εἶτα ὁ σωτὴρ βουλόμενος ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον πάλιν δεῖξαι ²⁴ ἐπήγαγεν εὐθέως· « Βλέπετε τί εἶπεν ὁ κριτῆς τῆς ἀδικίας. Ὁ δὲ Θεὸς οὐ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν πρὸς αὐτὸν βοώντων ²⁵ »; Εἰ τὸν ἀδικον, φησί, καὶ ἀπηνῆ ἔκαμψεν (f. 279^v) πρὸς συμπάθειαν ἢ παραμονὴ τῆς χήρας, τὸν ἀγαθὸν Θεὸν καὶ φιλόστοργον πατέρα καὶ φιλόανθρωπον δεσπότην ἢ παραμονὴ τῶν προσεδρευόντων οὐκ ἐπισπάσεται πρὸς ἔλεον;

6. Ταῦτα δι' ἐκείνης ἐδίδαξεν τῆς παραβολῆς· ταῦτα καὶ διὰ τῆς παρουσίας ὑποτίθεται· « Καὶ ὑμῖν λέγω· αἰτεῖτε καὶ λήψετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ²⁶ ». Κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κρούσαντος καὶ λέγοντος· « Φίλε, ἀνοίξον », « ζητεῖτε, καὶ αἰτεῖτε, καὶ εὕρησете ». Ἄλλ' ὅταν αἰτῆς ²⁷ παρὰ Θεοῦ, νόησον τίνα ἐστὶν ἡ αἰτεῖς καὶ παρὰ τίνος αἰτεῖς. Πολλοὶ γάρ, ἀδελφοί, διαφόρους περὶ Θεοῦ δόξας λαμβάνουσιν ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ βούλονται τὸν Θεόν, ὅτε μὲν αὐτοὶ προσεύχονται ὑπὲρ τῶν οικείων ἀμαρτημάτων, ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόανθρωπον· ὅταν δὲ καλῶσιν αὐτὸν εἰς ἐκδίκησιν τῶν ἀδικούντων, αὐστηρὸν εἶναι τίνα καὶ δίκαιον καὶ πολλῆς γέμοντα δικαιοκρισίας. Οἷον ὅταν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ καταστὰς εὐχεται, κέχρηται φωναῖς ταῖς πειθούσαις ὁμοῦ καὶ δυσωπούσαις τὸν Θεόν· « Δέομαι », λέγων, « Κύριε, ἐλέησόν με τὸν ἀνάξιον, δέομαι, Κύριε, ἀγαθὸς εἶ, φιλόανθρωπος εἶ, παροργῆς ἀμαρτήματα, ὑπερβαίνεις ἀδικήματα. Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃ, Κύριε, τίς ὑποστήσεται (f. 280^r) σοὶ ²⁸; Ποίησον μετ' ἐμοῦ κατὰ τὸ ἔλεός σου ²⁹ ». Ταῦτα μὲν ἅπαντες λέγουσιν ὅταν ὑπὲρ ἑαυτῶν εὐχῶνται· ὅταν δὲ τις ἔλθῃ κατ' ἐχθροῦ λυπούμενος, ταύτης ἐπιλανθάνεται τῆς φωνῆς, πρὸς ἐτέραν δὲ ἐννοίαν τρέπει τὴν ἰκεσίαν. Καὶ τί φησιν ἐνταῦθα; « Κύριε, κριτῆς εἶ δίκαιος, οὐκ ἀρέσκει σοὶ τὰ φαῦλα· ἐκδίκησόν με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου· κριτῆς εἶ ἀληθείας· μὴ μακροθυμήσῃς τοῖς ἐχθροῖς μου, ἀλλ' ὡς κριτῆς ἀληθείας δικασὸν τὴν ἀλήθειαν ». — « Ὅτε σοὶ δικάζω, βούλει με εἶναι ἀγαθόν; ὅτε τοῖς σοῖς ἐχθροῖς δικάζω, βούλει με εἶναι δίκαιον; Ἐπελάθου σου

^{23a} αὐτὴ cod.

²³ Lc., xviii, 4-5.

²⁴ post δεῖξαι notatur supra linea, ut videtur, littera β.

²⁵ Lc., xviii, 7.

²⁶ Lc., xi, 9. ²⁷ αἰτεῖς cod. ²⁸ Ps., cxxix [cxxx], 3. ²⁹ Ps., cviii [cix], 21.

τῶν προτέρων εὐχῶν; Οὐκ ἀγαθὸν ἐκάλεῖς; οὐχ ὡς φιλόανθρωπον ἐδυσώπεις; οὐχ ὡς μακρόθυμον παρεκάλεις; Τί οὖν; πρὸς τὰς ὑμέτερας γνώμας ἐμαυτὸν μερίσω; καὶ πρὸς τὰ ὑμῖν ἀρέσκοντα πωλήσω τὸ δίκαιον; ἀλλ' οὐχ οἷόν τέ ἐστι· σοὶ μὲν ὑπάρξει τὰ παρὰ τῆς ἀγαθότητος ἀγαθὰ, τοῖς δὲ σοῖς ἐχθροῖς τὰ τῆς δικαιοκρισίας ἔννομα. Ὁ γὰρ ἀγαθός, πρὸς πάντας ἀγαθός, καὶ ὁ δίκαιος, πρὸς πάντας φυλάσσει τὸ δίκαιον. Ὅρα οὖν μή, κατὰ τῶν ἐχθρῶν εὐχόμενος, κατὰ σαυτοῦ κινήσῃ³⁰ τὸν δίκαιον· ὁ γὰρ δίκαιος ἐξετάζει καὶ τὰ σὰ μετὰ τῶν ἄλλων, ὥστε ἐὰν (f. 280^v) μὲν ὡς δίκαιον κατὰ τῶν ἐχθρῶν καλῆς³¹, ἀνάγκη καὶ κατὰ σαυτοῦ τὸν κριτὴν παροξύνεις· ἐὰν δὲ ὡς ἀγαθὸν περὶ σαυτοῦ παρακαλέσῃς, ἀγαθὸς ἔσται πρὸς πάντας κἂν μὴ θέλῃς. Δεῖ οὖν εὐχόμενον τοιαῦτα αἰτεῖν τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, δεῖ εὐχόμενον τοιαῦτα παρακαλεῖν, οἷα εἶτα τὸν Θεὸν ἀναπαύοντα. Εἰ γὰρ ὁ σωτὴρ εἰπὼν· « Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἅπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον » ἐπήγαγε· « πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὡς σύ³² », σύ, ἄνθρωπος εὐτελής, τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ δικάζεις, καὶ οὐ τῇ θεῖᾳ γνώμῃ παραχωρεῖς;

7. Ἀλλὰ γὰρ εἰς αὐτὴν λοιπὸν ἄγω τὴν ὑπόθεσιν τὸν λόγον, ἐπειδήπερ οἶδα τοῦτο παρ' ὑμῶν ἀπαιτούμενος. Ὅρῳ μὲν οὖν στενοχωρουμένους ὑμᾶς ἅπαντας καὶ τῷ πόνῳ συνεχόμενους, ἀλλὰ παραμυθεῖται καὶ παρορμᾷ πρὸς τὴν ἀκρόασιν ἅπαντας, καλῶς λέγων, ὁ Ἡσαΐας· « Μάθετε ἀκούειν στενοχωρούμενοι³³ ». Καλῶς εἶπεν μὲν ἐκεῖνος, καλῶς δὲ ὑπηρεύσατε πάντες ὑμεῖς, σώματι μὲν στενοχωρούμενοι, πνεύματι δὲ ἀνιέμενοι. Ἡ γὰρ παροῦσα θλίψις πολλῶν ἀπαλλάττει θλίψεων. Οἱ διὰ Θεὸν ἰδρωῖτες, πᾶσαν ἀμαρτημάτων λύουσι νόσον. Κρίσις ἰδρωτός, ἐκ φύσεως τιχτομένη, λύει νόσον σώματος· (f. 281^r) ἰδρωῖτες δὲ διὰ Θεὸν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ὡς ἀπὸ πηγῆς τοῦ πόθου προϊόντες, οὐ λύουσιν ἄρδην τῶν ἀμαρτημάτων τὴν νόσον;

8. Ἀλλ' εἰς τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Οἶδα παρ' ὑμῶν ἀπαιτούμενος τὸν παραλειφθέντα λόγον. Καὶ πολλοὶ μὲν ὡς φίλοι καὶ ποθοῦσι καὶ ζητοῦσι, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπλῶς ῥήσεις θηρῶσι καὶ διαβάλλειν ἐπιχειροῦσιν. Οὐ γὰρ διέλαθεν πάντας ὡς πολλοὶ τῶν διαβαλλόντων διεθρύλλησαν ὡς ἄρα ἡμεῖς ἀνεξέταστον δι' ἀτονίαν καταλελοίπαμεν τὸν λόγον· ἐγὼ δὲ τῶν τοιούτων θαυμάζω οὐ τὴν

³⁰ κινήσεις cod. ³¹ καλεῖς cod. ³² Mt., xxvi, 39. ³³ Is., xxviii, 19 [20].

κατηγορίαν ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. Ἐγκαλεῖς ὡς δανείσας καὶ τὸ δάνειον οὐκ ἀπειληφώς. Μὴ γὰρ ἀπαιτούμενος τὸν λόγον ἔφυγον τὴν λύσιν; μὴ γὰρ ἐτέρου προβαλόντος³⁴ μοι ζήτησιν ἀπεσεισάμην τὸ ζήτημα; Αὐτὸς ἐπηγγειλάμην, αὐτὸς ἐπελαθόμην. « Καὶ διὰ τί », φησίν, « ἐπελάθου »; — « Οὐκοῦν ἐγκάλει τῷ πάθει τῆς φύσεως, καὶ μὴ μέμφου τὸν λόγον τῆς ἐξηγήσεως ». Μάλιστα μὲν, εἰ καὶ ὑπερέβαινε ἡμᾶς ἡ ἐξήγησις, οὐ πάντως τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ λόγου συνδιεφθείρετο καὶ ἡ δύναμις τοῦ ζητουμένου (οὐ γὰρ παρὰ τὴν ἐμὴν ἀτονίαν προδίδοται τῆς ἀληθείας τὰ δίκαια). Ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου ἡ (f. 281^v) αἰτία τῆς ὑπερθέσεως· δήλη· τῷ γὰρ πλήθει τῶν εἰρημένων, δίσκην κυμάτων, ὧδε κάκεισε περισπῶσά μου τὴν διάνοιαν, ἀπέστῃσε τῆς προτεθείσης ζητήσεως.

9. Ὁ τοίνυν παρέλιπον ἄκων, τοῦτο νῦν ἐκὼν ἀποδίδωμι. Τὸ ὄφλημα καὶ ἀποδιδούς, ἄλιν δέδοικα. Καινὴν γάρ τινα καὶ ξένην ἐν ὑμῖν μέθην εὐρίσκω, μέθην οὐ λήθην γεννώσαν, ἀλλὰ μνήμην ἐγείρουσαν, καίτοι μέθης ἔργον ἴσμεν ἅπαντες τὴν μνήμην ἀφανίζειν καὶ λήθην ἀντείσταγειν. Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, ὅσον μεθύσκεσθε τῷ θείῳ λόγῳ, τοσοῦτον τὴν λήθην ἐξορίζετε καὶ μνήμην ἔνθεον ἐπιδείκνυσθε. Καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι οἱ μὲν οἰνοχοοῦντες ὑμῖν μεθύσκονται τῇ ὑπερβολῇ τῆς διανοίας βαρούμενοι, ὑμεῖς δὲ τοσοῦτους τοῦ θεοῦ λόγου κρατῆρας ἐκπιόντες, καὶ μετὰ μέθην διψᾶτε, καὶ ἀπαιτεῖτε τὸ παραλελειμμένον μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας. Καί ἐστιν, ὡς ἀληθῶς ἰδεῖν, πνευματικῶν μεθυστῶν ῥήματα· « τὸ ποτήριον παρέλιπεν », « τὸ ποτήριον οὐχ ἠρμήνευσεν », « τὸν τοῦ ποτηρίου λόγον οὐκ ἀπέδωκεν ». Φιλῶ σε ποθοῦντα τὸ ποτήριον Χριστοῦ. Φιλῶ σε ζητοῦντα τὸ παραλελειμμένον. (f. 282^r) Φιλῶ σε διὰ τὴν καλλίστην μέθην, μῆδε ἐν ποτήριον παραχωρεῖν ἐθέλοντα, καὶ μάλα γε εἰκότως. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς σωματικῆς εὐωχίας, ὁ παραλείπων τὸ ποτήριον διὰ φιλοσοφίαν θαυμαστός· ἐπὶ δὲ τῆς θείας καὶ οὐρανοῦ τραπέζης, ὁ μηδὲν παραλιμπάνων τῶν εἰς τὴν σωτήριον μέθην φερόντων, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ τρεφόμενος καὶ πεινῶν, καὶ μεθυσκόμενος καὶ διψῶν, οὗτος³⁵ ἀληθῶς τῆς τοῦ ποτηρίου σωτηρίας ἐπιπίλαται. Μακαρίζω τοίνυν ἐν ἐμοὶ καὶ τοὺς λέγοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας. Τοὺς μὲν ἀκούοντας³⁶,

³⁴ προβαλλόντος cum altero λ expuncto cod.

³⁵ οὕτως sed ω correctum est in o cod.

³⁶ Τοὺς μὲν ἀκούοντας deest in cod.

ἐπειδὴν διψῶντες ἀκούσωσι. « Μακάριοι γὰρ », φησὶν ὁ σωτήρ, « οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται⁸⁷ ». Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι δεῖ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν εἰς ζώσας ἀκοὰς ἐννεγεῖν. « Μακάριος γὰρ ὁ λέγων εἰς ὦτα ἀκουόντων⁸⁸ ».

10. Τέως ἐάσωμεν. Εἰρήσθω τοίνυν τό· « Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον⁸⁹ ». Γέμει γὰρ τὸ ῥῆμα τοῦτο πολλῶν ζητημάτων, καὶ πολλὴν τοῖς αἰρετικοῖς φέρει τὴν νόσον· οὐ παρὰ τὸ κακῶς ... incipit textus editus apud ZELLINGER, *op. cit.*, p. 10. Damus in sequentibus lectiones varias codicis Mosquensis et textus apud ZELLINGER, *op. cit.*, p. 10-21, impressi:

(ZELLINGER) P. 10 : 1. 1 καλῶς] κακῶς Mosq. et armen. 2 τι] τινα. 4 ὄβριζοντες] ὄβριζομένην Mosq. et Berol. 6 ἰκεσία] ἰκεσία Mosq. ; Berol. in margine ; ἐξουσία Berol. in corpore. 11 αὐτῶ] αὐτῶ. 18 αὐτῶ] αὐτὸν. 22 φειδοῖ τῆ] φειδῶ τὴν. 33 ἔλθοι] ἔλθει. 35 Θεοῦ. Τοῦτο] Θεοῦ. Καὶ ὁ μὴ εἶναι ἕξιον φρονήματος τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο. 38 ὅτι] οἶ.

P. 11 : 1 ἐλάττω] ἐλάττονα. 24 σχήματι καὶ σκιᾷ καὶ φαντασίᾳ] σχ. κ. σκηνῆ κ. φ. 38-39 ἐταράχθησαν ἀλλ' ἔμεινεν] ἐτ. οὐκ ἐθρουβήθησαν ἀλλ' ἐμ. 40 παθῶν] π. τῶν.

P. 12 : 1 ἀδικῆσαι] ἀδικήσεται. 3 τοῦ ἑαυτοῦ κάλλους] sic etiam Mosq. 16 Τὸ πνεῦμα] Τὸ μὲν πν. 21 τοῦ ἰκετευομένου] τῷ ἰκετευομένῳ. 26 ἐπιστομίσαι] ἀποστομήσαι. 31 ἀνδρίας ἦν] ἀνδρείας δὲ ἦν. 31-32 συναπαγόμενον] συναπαγομένῳ. 35 μᾶλλον δὲ ἄτρωτοι] μ. δ. ἡμεῖς ἄ. 37 ἀκολουθήσης] ἀκολουθούσης.

P. 13 : 1 ἀνδρίας. Νῦν] ἀνδρ. χριστὸς λέγει· νῦν. 3 ἀνδρα τοῦτον] τὸν ἄ. τ. 18 τοῦτον] τούτῳ. 20 Ἐνόησον τοῦ Παύλου καὶ ἕτερον φρόνημα] Ἐνν. καὶ ἕτερον τοῦ Παύλου φρ. 22 ὀδυνώσης] ὀδυνούσης. 23 ἐπιθέντες] ἐπέθεντο. 35 οὐκ ἐπασχον] om. οὐκ Mosq. et Berol. 36 Εἶτα Παῦλος] Εἶτα εἰ Π.

P. 14 : ὄντα τὰ ῥήματα] om. τὰ. 9-10 οὔτε δειλίαν οὔτε ἀνανδρίαν] οὔτε δειλίας οὔτε ἀνανδρείας ταῦτα. 11 φαιδομένου] φειδομένου. 33 ἦ] καὶ. 37 προλαβάν] λαβῶν. 37 ἐγνώρισε δὲ καὶ] om. καὶ.

P. 15 : ὀνομάζει πάθος] ὄν. τὸ π. 10-11 ὑπομείνη] ὑπομείνει. 22 ὦφελε] ὦφειλεν. 23 ὑποκείμεθα] ὑπεκείμεθα. 38 ἔκστητε. Εἰς ἔκστασιν φέρει] ἔκσ. τὸ ε. ἐκσ. φέρειν.

P. 16 : 1 θρυλοῦσιν] θρυλλοῦσιν. 3 γέγονεν ὀτοπήματα] γινόμενα· γέγονεν ἄτ. 9 ἀντὶ τοῦ πάθος] ἄ. τοῦ τὸ πάθος. 13 παρακλήσεις] παραθέσεις. 18 οὕτως] οὕτως Mosq. ; οὔτος Berol. 27 γὰρ τὸ] om. τὸ. 31 παρέλθοι] παρέλθει.

P. 17 : 4 φησιν· οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω] φ. πλὴν οὐτὸ ἐγὼ θέλω. 5 σοὶ] σὺ. 16 Διὰ τί, ἔφη] διατί δὲ φησιν. 21 ἀναγκαίως] ἀναγκαῖον. 35 οὐχὶ καὶ ὄψις] ο. κ. ἢ ὄψ.

⁸⁷ Mt., v, 6.⁸⁸ Eccl., xxv, 9.⁸⁹ Mt., xxvi, 39.

P. 18 : 1 ὅταν] ὅτε. 4 προσάγει] πρόσκειται. 17 καὶ ἄκρατον κεκρασμένον] κ. ἄ. καὶ κεκερασμένον. 19 κεκερασμένη] κεκραμένη Mosq. ; κεκεραμένη Berol. 27 συμφωνεῖται] συμφωνεῖ τῆ. 28 τῷ] τὸ. 30 κεκερασμένον] κεκραμένον.

P. 19 : 2 ὥσπερ] ὥσει. 13 τοῦ ῥήματος] τὸ ῥῆμα. 15 πρότερον τὸν ἴδιον] πρόσωπον ἴδιον. 19 ἀποδεδόσθαι] ἀποδίδοσθαι. 24 σολοικίζειν] σολοικίζειν. 25 ὁμῖν] ἡμῖν. 27 Εἰπὼν γὰρ ὅτι] εἰπὼν ὅτι. 29 μνημονεύσωμεν] μνημονεύωμεν. 31 σαυτὸν] ἑαυτὸν Mosq. et Berol. 31 ἐν αὐτῷ] σαυτῷ ἐν αὐτῷ. 33 σπείρεται ἡ ἐλεημοσύνη] om. ἡ. 34 κεχυμένος] κηχωσμένος Mosq. ; κηχυσμένος Berol. 38 Ἡσαΐας· πεινῶντι] Ἡ. ἐὰν δῶς τὸν ἄκρον π.

P. 20 : 6 διέλυσεν] διέλυσεν Mosq. ; διέλυσαν Berol. 8 τὸν Πέτρον] τῷ Πέτρῳ. 9 ἔσβησεν] ἔσβησαν Mosq. et Berol. 10 ἐνίκησεν] ἐνίκησαν Mosq. et Berol. 15 τὰ τῶν πενήτων] om. τῶν. 16 στενάξῃ] στενάξει. 17 στενάξῃ] στενάξει. 19 Σπείρον] σπείρων. 26 ἄκρον ἀγγέλων] ἄ. ἀνθρώπων ἔφαγεν ἀγγελος· ἄκρον ἄ. 31 φιλοξενίαν] φιλοξενίας. 38 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] ἐξ ο.

P. 21 : 2 ἄγγελοι ἀγγέλων] οἱ ἄγγελοι ἀγγέλων sed. corr. in : οἱ (non erasum) ἀγγέλων οἱ ἄγγελοι. 9 ἀρκοῦντως] ἀρκοῦντος. 17 πνευματικῆς] πατρικῆς. 18 ὅτι αὐτῷ ἐστιν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν] αὐτοῦ γὰρ ἔ. ἢ δ. ε. τ. α. Ἄ.

Ch. MARTIN, S. I.